

MEŽA EKOSISTĒMU KULTŪRAS JEB NEMATERIĀLIE PAKALPOJUMI

Ilze Pauliņa, Linda Gerra-Inohosa, Zane Lībiete

Dabai ir būtiska loma cilvēka garīgās un fiziskās veselības saglabāšanā, atpūtas iespēju nodrošināšanā, izziņas procesos, kā arī kultūras norisēs, kas atspoguļojas kā estētiskā iedvesma dažādās mākslas nozarēs, kā izpētes objekts zinātnē un kā informācijas avots dažādu līmeņu izglītībā. Kultūras jeb nemateriālo ekosistēmu pakalpojumu jēdziens tiek izmantots, lai aprakstītu šos daudzveidīgos labumus, ko nereti ir sarežģīti identificēt un novērtēt. Tomēr tie dod ļoti nozīmīgu ieguldījumu mūsu fiziskajā, intelektuālajā un emocionālajā attīstībā.

Mežs ir izplatītākā sauszemes ekosistēma Latvijā, un Latvijā cilvēks ar mežu cieši saistīts ir jau sen. Pierādījumi tam rodami gan mutvārdu daiļradē (dainās, tautas pasakās un teikās), gan tautas tradīcijās, gan senajos vietvārdos. Mežs nodrošināja mūsu senčus gan ar daudzām dzīvei nepieciešamām praktiskām lietām, gan arī sniedza un joprojām sniedz daudz ko vairāk. Pie mums lielākā daļa mežu ir pieejama sabiedrībai, tādēļ dabas nodrošināto nemateriālo labumu izmantošana bieži ir saistāma tieši ar tiem.

Tūrisms un atpūta dabā ir viens no populārākajiem meža kultūras ekosistēmu pakalpojumu veidiem. Dabas takas un labiekārtotas atpūtas vietas ir atrodamas gan valsts, gan privātajos mežos, dabas tūrisma entuziastu grupas organizē pārgājienus arī uz mazāk zināmām vietām. Tieši pastaigas ir populārākais brīvā laika pavadīšanas veids mežā, un cilvēki visbiežāk atpūšas dabā kopā ar ģimeni un bērniem.

Pastaigas un pārgājieni mežā ir populārs brīvā laika pavadīšanas veids, ar ko cilvēki nodarbojas gan labiekārtotās teritorijās, gan savvaļīgā dabā.

Daba ir vieta apcerei un meditācijai.

Dabas skaistums vienmēr ir bijis iedvesmas avots māksliniekiem. Gleznotājs Aivis Pīzelis plenērā.

Pēdējā laikā arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta dabas lomai cilvēka fiziskās un emocionālās veselības nodrošināšanā. Atrašanās mežā palīdz atgūt spēkus un enerģiju, meža atmosfēra labvēlīgi iedarbojas uz nervu sistēmu un palīdz tikt galā ar stresu. Pasaulē arvien populārākas kļūst tā sauktās “meža peldes” (shinrin-yoku – no japāņu valodas, mežs + pelde). Tā ir prakse, kas radusies Japānā, un ir vērsta uz dzīvās dabas nepastarpinātu uztveri ar visām maņām, uz iedziļināšanos sevī un apkārtnē, uz prasmes būt “šeit un tagad” attīstīšanu.

Mežs ir būtiska Latvijas kultūrainavas sastāvdaļa, kurā atspoguļojas ne tikai ainavas fiziskās formas (piemēram, kokaudzes, ceļi, ūdensobjekti), bet arī laikmetīgās vērtības – infrastruktūras objekti un arhitektūras elementi. Kultūrainava ir cieši saistīta ar identitāti, piederības izjūtu, un daudzos gadījumos tā kalpo kā iedvesmas avots cilvēku radošajām izpausmēm.

Līdzīgi kā pārējie ekosistēmu pakalpojumi, arī kultūras pakalpojumi parasti ir daudzfunkcionāli. Tā, piemēram, pastaiga mežā sniedz vairākus labumus vienlaicīgi - uzlabo fizisko veselību, sakārto domas, sniedz estētisko baudījumu, kā arī palīdz iepazīt Latvijas dabas vērtības un pašizglītoties. Dabas tūrisms vienlaikus ir gan atpūta un pieredzes gūšanas process tiem, kas ar to nodarbojas, gan peļņas avots tiem, kas organizē pārgājienus. Kultūrainavas elementi, tajā skaitā mežs, nodrošina gan kultūras identitāti, gan arī ietver sevī informāciju par vēsturi, tradīcijām, zināšanām un prasmēm, kas pielietotas iepriekš.

Mežs ir krietni vairāk nekā tikai koki vien, un Meža mātes sniegtās veltes neaprobežojas ar koksni, ogām, sēnēm un medījumu. Pie tām pieder arī miers un klusums, firs gaiss, iespējas atpūtai un sportam, iedvesma un zināšanas, ko varam tur iegūt. Un tas viss ir ne mazāk svarīgs kā materiālās, taustāmās lietas.

Vecas priedes ar atsveķojumu rētām liecina par iepriekš mežsaimniecībā pielietotu praksi.